

เทศน์เช้า วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อันนั้นพูดเป็นโลก อันนี้พูดเป็นธรรม เป็นโลกหมายถึงว่า ทางวิชาการเราต้องเข้าใจได้ เป็นธรรมนะ วิชาการ เห็นใหม่ หลวงตาบอกว่า “ถ้าหัวใจมันดี หยิบฉวยสิ่งใดสิ่งนั้นเป็นความดี ไปหมด ถ้าหัวใจมันไม่ดี ให้เป็นทองคำ ให้เป็นขนาดไหนมันก็ไม่ดี ไม่ดีเพราะหัวใจของเรา”

อย่างเช่นสิ่งที่เราจับต้องไปที่ความไม่รู้ของเรา นี่เราไม่รู้ สิ่งนั้นไม่ดีหมดเลย แต่ถ้าารู้ เรื่องหัวใจแล้ว เห็นใหม่ วิชาการทุกสาขา ทุกวิชาการ อันนั้นเป็นวิชาชีพ เป็นความรู้ของเรา แขนงหนึ่ง แต่ถ้าเป็นการประพฤติปฏิบัติ นั่นก็เป็นวิชาการเหมือนกัน ถ้าเรารู้ เข้าใจของเรา หมดแล้วใจ ถ้าใจเราเข้าใจหมดแล้ว มันไม่มีภวาสวะ

คำว่าไม่มีภวาสวะนะ คำว่าจิต คำว่าจิตนี่นะ ถ้ามันมีสถานที่ มีภวาสวะ มีภพ นี่จิต ปฏิสนธิจิต มันเวียนตายเวียนเกิด พระอรหันต์ต้องทำลายภพ ถ้าทำลายภพแล้ว ทำลายภพมันไม่มีสถานที่ ไม่มีเจ้าของ ไม่มีสิทธิใดๆ เห็นใหม่ หลวงตาถึงบอกว่า จิตใจที่พ้นแล้ว ถ้าจิตใจของเรา จิตมันเหมือนกับกำแพง สิ่งใดพัดมา มันจะปะทะกำแพง เพราะเรามีภวาสวะ เรามีภพ เรามีความรู้ มันต้องมาชนเราแน่นอน มันต้องมีความกระเทือนแน่นอน แต่ถ้ามันไม่มีภวาสวะ มันพบมันผ่านหมด เห็นใหม่ มันไม่มีสิ่งใดปะทะเลย เพราะมันไม่มีกำแพง

คำว่ากำแพงอันนั้น เห็นใหม่ นี่เวลาเราบอกว่าจิต จิตของเรามันต้องมี ถ้าคำว่าจิตนะ เวลาสงบ สัมมาสมาธิคือจิต เพราะอะไร? เพราะจิตเข้าไปสู่ข้อมูลเดิมต่างๆ มันต้องมีจิตก่อน มีจิต หมายถึงว่าปุณฺชนเรา แม้แต่พระอนาคามียังมีเลย เพราะมีภวาสวะ มีภพ พระอรหันต์เท่านั้นถึงไม่มีจิต คือไม่มีภพ ถ้าทำลายภพแล้วมันถึงไม่มีภพ ถ้าคำว่าไม่มีภพนะ นั่นเป็นเรื่องทางวิชาการ ถ้าเรารู้ทางวิชาการ แต่เราไม่เห็นมัน ยิ่งปฏิบัติยิ่งโง่ เพราะปฏิบัติไปแล้วมันไม่รู้ว่าจะตรงไหนเป็นความจริง ไม่เป็นความจริงใจ

นี่ยิ่งทำยิ่งโง่นะ โง่เพราะอะไร? โอ๊ย มันว่างๆ ว่างๆ อะไรว่างๆ แต่ถ้าเราทำนะ เราจะว่าง ใครเป็นคนว่าง? นี่เวลาจิตของเรามันคลุกเคล้ากับอารมณ์ เห็นใหม่ พอมันคลุกเคล้าอารมณ์ มัน

นะ แต่มันไม่รู้ความหมาย แต่คนรู้ คนเราพูดคำไหน เราก็จะรู้ว่าคำนั้นมันมีความหมายว่าอย่างไร แต่ถ้ามันเป็นทางวิชาที่ลึกซึ่งเรารู้ได้แค่ศัพท์ เราพูดได้ แต่เราไม่รู้ความหมาย

นี่พูดถึงทางโลกนะ แต่เวลาปฏิบัติไปแล้ว ถ้าจิตมันสงบแล้วมันลึกลับมากนะ คนเวลาเอ๊ะ เอ๊ะเลยนะ โอ้โฮ โอ้โฮ นี่ถึงบอกว่าเวลาใครปฏิบัติแล้ว ปฏิบัติมาทุกคนจะพูดว่า อู้อู จิตนี้มันมหัศจรรย์มาก จิตนี้มันเร็วมาก โอ๊ย ความคิดนี้มันเร็วมาก อู้อู เร็วมาก อู้อู ยังมีปัญญาขึ้นมาละเอียดมาก ๆ นี่มันยังหยาบ ๆ อยู่ นะ มรรคหยาบฆ่ามรรคละเอียดใจ คำว่ามรรคหยาบ เห็นไหม มรรคหยาบคือ โสคาปัตติมรรค สกิทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตตมรรคละเอียดกว่านั้นอีก ปัญญาที่ละเอียดกว่านั้นนะ ละเอียดจนแบบว่ามนุษย์แทบจะทำได้ไม่ได้เลย แต่ได้

จะนั่น อย่างนี้ไง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงทอคุณอะไร เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสธรรมขึ้นมาแล้ว จะสอนได้อย่างไรหนอ? จะพูดกันให้ความเข้าใจได้อย่างไร? มันจะพูดให้คนเข้าใจได้อย่างไร? แต่เวลาถ้าประพฤติปฏิบัติไปแล้ว เห็นไหม พอถึงญาณ นี้ได้ คนที่สร้างคุณงามความดีมา สังเกตได้ไหมทำไมคนมีปฏิภาณไหวพริบ บางคนอยู่กับเรือเกลือ เห็นเท่าไรมันก็ไม่ไป บางคนปัญญาไปพับ ๆ พับ ๆ นี่ไงสิ่งที่เป็นความรู้สึกนึกคิด ปฏิภาณไหวพริบ นี่สิ่งที่ทำได้ ปฏิบัติได้ ถ้ามันทำได้ ปฏิบัติได้ มันก็เป็นประโยชน์ได้

สิ่งที่เป็นประโยชน์ได้ เห็นไหม เรามีการกระทำ ถ้ามีการกระทำ ไม่ใช่ยังปฏิบัติยังไม่ปฏิบัติไปแล้วว่าง ๆ ไปหมด นี่มันเป็นมิจฉานะ มันไม่มีสติสัมปชัญญะ ถ้ามีสตินะพอมันละเอียดเข้าไปขนาดไหน เวลามันคลายตัวออกมามันก็รู้ เข้าไปอัปนาสมาธินะ อัปนาเลยนะ เข้าไปนี่รวมใหญ่เลยนะ นี่สักแต่ว่ารู้เลย มีความสุขนะ แหม มันเป็นความมหัศจรรย์ นี่ความมหัศจรรย์มากนะ แต่เวลามันคลายตัวออกมา อย่างเช่นเราเป็นเหน็บชา พอเราหายจากเหน็บชาเราก็ควบคุมอวัยวะเราได้ใช่ไหม? พอเราเป็นเหน็บชามันควบคุมอวัยวะได้ไหม? มันชาหมดเลย

จิตเวลามันเข้าถึงอัปนาสมาธิมันเป็นสักแต่ว่ารู้ มันทำอะไรไม่ได้ เวลามันคลายออกมาเราก็รับรู้ อืม พอรับรู้ขึ้นมา พอมันออกใช้ปัญญา นี่อุปจารสมาธิ อุปจาระหมายถึงว่ามันมีวงรอบรู้ของมัน จิตมันเป็นตัวของมันใช่ไหม? มันยังรู้อาการของมันข้างนอก อาการกระทบที่ว่าจิตคลุกเคล้ากับอารมณ์นี้ไง จิตมันคลุกเคล้ากับอารมณ์ คลุกเคล้ากับความรู้สึกนึกคิดไปหมดเลย สรรพสิ่งเป็นเรา ทุกอย่างเป็นเรา พอว่างแล้วนะ โอ้โฮ พระอรหันต์ แต่ถ้าเวลาจิตมันสงบเข้าไปมันเป็นอุปจาระ อุปจาระคือมันมีวงรอบ มันมีการกระทบ

นี่พลังงาน เห็นไหม พลังงานคือตัวจิต แล้วมันกระทบกับความรู้สึกลึกซึ้งนึกคิด จิตเห็นอาการของจิต ถ้าจิตเห็นอาการของจิต นี่วิปัสสนาเกิดตรงนี้ ปัญญาเกิดตรงนี้ นี่วิปัสสนาที่ปัญญาจะเกิดเกิดตรงนี้ ถ้าจิตมันสงบแล้วมันเห็นอาการของมัน เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม นี่ไง เห็นอาการ เห็นความรู้สึกลึกซึ้งนึกคิด อารมณ์ความรู้สึกลึกซึ้งนึกคิดคือธรรมารมณ์ อารมณ์ใจ ธรรมารมณ์ อารมณ์ที่เป็นธรรม ถ้ามีสติปัญญาเป็นธรรมนะ เป็นธรรมเพราะอะไร? เพราะมันจะเป็นเสขยฐิติ มันจะเอาอารมณ์มัน เอาอารมณ์ขั้น ๕ มาพิจารณา มาแยก มาเยาะ นี่ใช้ปัญญาใคร่ครวญ

คำว่าเสขยฐิติคือมันปล่อยวางได้ไง เสขยฐิติธรรม มันจะเป็นเสขยฐิติ ถ้ามันเห็นอารมณ์มัน มันจับต้องอารมณ์มัน ได้มันจะเป็นเสขยฐิติ แต่ถ้าเป็นปุถุชนนะ มันจะเป็นทุกตะเชิญใจ ทุกตะเชิญใจที่อารมณ์มันเหยียบย่ำตัวใจ อารมณ์มันบีบคั้นหัวใจใช่ไหม? พอมันคลุกเคล้าอารมณ์มันก็ใหญ่กว่าหัวใจ เวลานั้นมีความโกรธ มีความหลง มีความคาดคั้น มีการบีบคั้นหัวใจ อัฐู นี่ไงจะเป็นทุกตะเชิญใจ อารมณ์ความรู้สึกล้มมันบีบคั้น มันบีบคั้น แต่เราปฏิบัติของเรา พอปฏิบัติของเรา มันแยกเยาะ มันไม่คลุกเคล้าอารมณ์ มันแยกออกมา

พอแยกออกมาเป็นอุچارสมาธิ เป็นขณิกสมาธิ อุچارสมาธิ อัปปนาสมาธิ แต่แต่ถ้าไม่เห็น ไม่เห็นมันพิจารณาไม่ได้ มันก็มีเงินใจ มันมีต้นทุน มันมีความสงบระงับ แต่ทำงานไม่เป็นไง ทำงานไม่ได้ ทำงานไม่ได้เพราะอะไร เพราะมันไม่เห็นสติปัญญา ๔ ไม่เห็นตามความเป็นจริง แต่จิตเห็นอาการของจิต นี่ไงจิตเห็นอาการของจิต คิดเท่าไรก็ไม่รู้ต้องหยุดคิด แต่ก็ต้องใช้ความคิด คิดเท่าไรไม่รู้หรือ คิดแล้วมันคลุกเคล้ากับอารมณ์ นี่มันคลุกเคล้าไปหมดเลย มันเป็นทุกตะเชิญใจ อารมณ์มันเหยียบย่ำเต็มที่แล้ว นี่คิดเท่าไรก็ไม่รู้ คิดเท่าไรไม่รู้หรือ คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ยิ่งคิดยิ่งทุกข์ ยิ่งคิดยิ่งบีบคั้น

“คิดเท่าไรก็ไม่รู้ต้องหยุดคิด แต่ก็ต้องใช้ความคิด”

เวลาใช้ความคิด นี่ไง นี่ถ้าบอกว่าห้ามคิดๆ ไอ้พวกนั้นภาวนาไม่เป็น มันเป็นไปไม่ได้ที่บอกว่าห้ามคิดแล้วมันเป็นมรรค มันเป็นไปไม่ได้ โลกนี้ไม่มี บอกคนตาบอดจะเป็นผู้ที่หูตาสว่าง คนตาบอดจะเห็นโลกธาตุไปหมดเลย คนตาบอดมันจะรู้ว่าอะไรถูกผิดไปหมดเลย เออ มันก็แปลกนะ ยิ่งปฏิบัติยิ่งโง่ ยิ่งปฏิบัติยิ่งโง่นะ มันรู้ไปหมดเลย แล้วมันจริงไหมล่ะ? คนจะรู้จะเห็นมันต้องเปิดตาก่อน จากคนเราไม่มีตานั้นก็ต้องไปหาหมอมอ คิดดูสิเวลาคนเกิดมาพิการ ไปถึง

นะ เดียวนี้เขาต้องพยายามนะ เทคโนโลยีเขาจะผ่า เขาต้องฟื้นความเห็นของเรามาให้ได้ก่อน ฟื้นความรู้สึกนึกคิด ฟื้นความเห็นมาให้ได้

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราคิดเท่าไรก็ไม่รู้ นี่มันคลุกเคล้าอยู่อย่างนั้นแหละ ต้องหยุด หยุด กลับมา เห็นใหม่ เครื่องยนต์ เราจะซ่อมเครื่องยนต์เราซ่อมไม่ได้หรือ เราต้องดับเครื่อง ถ้าดับเครื่องแล้ว เราจะผ่าเครื่อง เราจะเอาสิ่งใดมาซ่อม เราจะเปลี่ยนอะไหล่ชิ้นใดก็ได้ แต่ถ้าเครื่องยนต์มันยังหมุนอยู่ เราบอกว่าเราจะเปลี่ยนลูกสูบ อืม ลองเปลี่ยนให้ดูซิ ลองเปลี่ยนให้ดู ขอดูซิเปลี่ยนลูกสูบอย่างไร?

นี่บอกห้ามคิดๆ มันเป็นเอง มันเป็นเอง มันเป็นไปไม่ได้หรือ ยิ่งปฏิบัติยิ่งโง่งนะ แต่ถ้าเราจะซ่อมเครื่องยนต์ของเราเนะ ดับเครื่อง ถึงมันจะเสียเวลา ถ้าเครื่องยนต์มันติดอยู่ มันทำอุตสาหกรรม มันมีการผลิตอยู่เราจะได้ประโยชน์มาก แต่เครื่องยนต์มันก็ต้องมีการบำรุงรักษา มันก็ต้องซ่อมแซมของมันเหมือนกัน หยุดซ่อมเครื่องยนต์ หยุดซ่อมเครื่องยนต์เพื่อจะกลับมาฟื้นฟูการผลิตใหม่

จิตใจถ้าไม่รู้จักพัก ไม่รู้จักผ่อน ไม่รู้จักทำความสงบของใจ แล้วบอกว่าทำแล้วมันจะได้ประโยชน์ ได้ผลๆ โรงงานอุตสาหกรรม ถ้าไม่มีการบำรุงรักษา มันจะอยู่ได้แค่อายุขัยของมัน นี่เครื่องยนต์พอมอดอายุขัยมันก็เสีย มันก็เป็นเรื่องธรรมดา จิตของเรา เราเวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะ ถ้าเราไม่บำรุงรักษามัน มันก็เวียนตายเวียนเกิดตามเวรตามกรรมที่มันได้สร้างสมมาของมัน

แต่พวกเราเป็นชาวพุทธ เรามีสติ เรามีปัญญา เรามีศักยภาพ เราอยากจะหยุดเครื่องของเราเพื่อซ่อมเครื่องยนต์ของเรา ถ้าเราซ่อมเครื่องยนต์ของเรา เราซ่อมเครื่องยนต์ ถ้าเป็นทางโลก ซ่อมเครื่องยนต์ก็กลับมาใหม่เอี่ยม ใหม่เอี่ยม มันมีกำลังการผลิตที่สมบูรณ์ แต่ถ้าซ่อมของเราเห็นใหม่ ถ้าการพักใจของเรา ทำความสงบของใจของเราได้ แล้วเราใช้ปัญญาของเราเนะ การซ่อมอย่างนี้จะเป็นอริยทรัพย์เลยละ

อริยทรัพย์คือเราซ่อมหัวใจ ซ่อมความรู้สึกนึกคิด คุณวิเศษมันคลุกเคล้าอารมณ์ ถ้าเราเข้าใจผิด เราเข้าใจผิดเพราะเราไม่รู้เรื่องนั้น อวิชชา เราก็ทุกข์ร้อนไปแล้ว เราเข้าใจถูกมันก็ถูกต้องแล้ว แล้วเข้าใจถูกมันแก้อะไรละ? เข้าใจถูกแล้วมันก็เริ่มต้นเพื่อแยกไม่ให้จิตใจคลุกเคล้า

กับมันใช่ไหม? พอเข้าใจถูก เออ ก็สิ่งนี้เขาเอาไว้ใช้ในโลกลง นี่สิ่งนี้เขาเอาไว้ใช้เพื่อความดำรงชีวิตไง แต่ถ้าหัวใจล่ะ? ดำรงชีวิตมันก็ต้องเกิดต้องตายต่อไปข้างหน้า

ฉะนั้น สิ่งที่เราจะไม่เกิดไม่ตายเราทำอย่างไร? ถ้าไม่เกิดไม่ตายนะ เราทำความสงบของใจ ทำความสงบของใจ แค่ว่าพูดของเรากรรมฐาน เห็นไหม เขาบอกว่ากรรมฐานนี้ไม่พูดเรื่องศีลเลย เขาพูดเรื่องภavanaไปเลย เพราะศีลเป็นพื้นฐานของชาวพุทธ ที่นี้กรรมฐาน เรื่องความสงบของใจก็เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ ถ้าเป็นพื้นฐานการปฏิบัติ เขาบอกทำความสงบของใจๆ โห้ พวกนี้ไม่มีปัญญาเลย อะไรเราก็สงบๆ เป็นสมณะ มันไม่มีปัญญามันจะเกิดปัญญาได้อย่างไร?

ทำความสงบของใจก็ไม่พูดให้มันเย็นเยื่อ ไม่พูดให้มันพินเพื่อน เขาบอกทำความสงบของใจ ถ้าใจสงบแล้วก็ใช้ปัญญา โห้เราก็อ่า เออ เราก็อสงบแล้วไง นี่ไง โห้โห สบายนะ จิตใจมีความสงบระงับ เราใช้ปัญญาไปเลย เพราะเราใช้ปัญญาแล้ว ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา แต่มันเป็นโลกีย์ปัญญา ปัญญาของโลก ปัญญาของกิเลส เพราะจิตใจมันไม่สงบ เราเข้าใจว่าสงบ กิเลสมันหลอกใจ ก็เราสบายใจ อาบน้ำ ทำความสงบร่มเย็นแล้วก็เป็นสงบ สงบนี้มันก็เป็นสงบของโลกๆ ใจ นี่ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ สมาธิมันแตกต่างกันอย่างไร?

หลวงตาท่านพูดประจำ “คนทำสมาธิไม่เป็น พูดเรื่องสมาธิไม่ถูก”

ถ้าคนทำสมาธิเป็น พูดถึงเรื่องสมาธิถูก เราจะเข้าไปห้างสรรพสินค้า ถ้าทุกคนไม่มีเงิน ไม่มีสิทธิต่างๆ เราจะเข้าไปในห้างสรรพสินค้า นั่นซื้อของสิ่งนั้นไม่ได้เลย ถ้าจิตมันไม่สงบ ลิขสิทธิ์ สิทธิของคน สิทธิของสติจิต สิทธิของความเกิด สิทธิของปฏิสนธิจิต ถ้ามันไม่เข้าไปแก้กันที่นั่น มันจะแก้กันที่ไหน? นี่เวลาประพาศปฏิบัติธรรม เห็นไหม นี่เราจะเผยแผ่ธรรมๆ เอ็งเอาอะไรไปเผยแผ่ เอากิเลสไปเผยแผ่หรือเอาธรรมไปเผยแผ่ แล้วธรรมเป็นอย่างไรล่ะ?

“อ้อ ธรรมก็ ธ.ชง ร.เรือ ๒ ตัว ม.ม้า ก็เป็นธรรม”

“แล้วธรรมในหัวใจของมึงล่ะ?”

“ธรรมในหัวใจก็พระพุทธเจ้าสอนไง”

“แล้วสงบ”

“สงบก็อากาศใจ ความว่างใจ”

“แล้วปัญญา”

“ปัญญาก็คอมพิวเตอร์ใจ”

มันไปหมดเลยนะ มันไม่เข้าไปถึงตัวมันเลย ถ้าเข้าถึงตัวมัน เห็นไหม เราจะเข้าถึงตัวเรา เพราะอะไร? เพราะทุกขนี่เราเป็นคนทุกข หัวใจนี้ทุกขร้อนนั้ก แล้วถ้ามันสงบระงับ ก็หัวใจนี้จะเป็นผู้สงบระงับ แล้วเวลาเกิดมรรคญาณ ถ้าจิตเป็นสมาธิมันจะรู้ เหตุและผลถึงรวมมาเป็นสมาธิ แล้วถ้ามันเกิดปัญญา มันเกิดใช้ปัญญาแยกแยะ นี่ใจภาวนามยปัญญา นี้ธรรมจักร มันจะรู้ของมัน

โดยธรรมนี่นะ คนฟังธรรมเยอะมาก จะน้อยองค์มากที่บอกว่าเวลาจักรมันเคลื่อน เวลาปัญญามันหมุนตัวๆ มีหลวงตานี้พูดเป็นหลัก นี้องค์อื่นจะพูดอย่างนี้บ้างไหม? อ้าว ปัญญาๆ ก็จำเอาใจ ปัญญาก็สมองใจ ปัญญาก็คอมพิวเตอร์ใจ แต่ไอ้ธรรมจักรที่มันเคลื่อน ที่มันหมุนไป จักรที่มันเข้ามาทำลายกิเลสไม่มีใครพูดถึงหรือ เพราะ เพราะเขาไม่เคยเห็น เขาไม่รู้จัก เขาไม่เคยเห็นของเขา แต่เวลาพูดถึงธรรมจักร ธรรมจักรก็หินแกรนิตใจ อยู่ที่พุทธมณฑลใจ แล้วถ้าจักรในหัวใจล่ะ? อ้าว ก็สมองมันคิดอยู่นี่ใจ

นี่ด้วยความไม่เป็นนะ ยิ่งปฏิบัติยิ่งโง่ แต่ถ้าปฏิบัติแบบเราเขาว่าโง่ฉิบหายเลย พุทโธ พุทโธ พวกนี้พวกโง่เง่า แต่พวกโง่เง่านะ ครูบาอาจารย์เอาตัวรอดมาหมดแล้ว ครูบาอาจารย์ของเราเอาตัวรอดมาหมดแล้ว เราจะเชื่อใคร? เราจะเชื่อผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่ปฏิบัติเป็น เราจะเชื่อใคร? ถ้าเราเชื่อใครนะ นี่ความเชื่อแก้กิเลสไม่ได้ ต้องเป็นความจริง เราเชื่อแล้ว เราอุปฐิตาเครื่องดำเนิน นั่นคือแบบอย่าง แบบอย่างแล้วเราปฏิบัติ

ความเชื่อแก้กิเลสไม่ได้ แต่ความเชื่อมันมีครูบาอาจารย์เป็นที่พึ่ง มีครูบาอาจารย์เป็นหลัก ชัยให้เรา แล้วเราต้องประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเป็นสมบัติของเรา ถ้าเราปฏิบัติเป็นสมบัติของเรา เห็นไหม เรามีเงินทองเอง เราย้อนเราก็ผ่อนคลายของเราเอง เราหิวกระหายเราก็หาอาหารกินเอง เรายืมหน้าสำราญเอง หิวก็คือเราเป็นคนหิว อิ่มก็เราเป็นคนอิ่ม นี่เป็นปัจเจกตั้ง เราจะรู้ถูก รู้ผิด เรามีการปฏิบัติของเรา แล้วจะเป็นประโยชน์กับเรา ประโยชน์กับชีวิตนี่นะ

นี่เราปฏิบัติให้ฉลาดขึ้นมา เห็นไหม ยิ่งปฏิบัติยิ่งโง่ นี่มันเป็นอวิชา ความไม่รู้ ความเข้าใจผิดทำให้โง่ แต่ถ้าเรารักษาใจของเรา ทำใจของเรา ถ้าใจของเรามันฉลาดขึ้นมาแล้วนะ ของ

สิ่งนั้นมันเป็นเกี้ยวๆ เжинๆ อยู่ข้างนอก ถ้าหัวใจประเสริฐแล้วนะ หยิบจับสิ่งใด สิ่งนั้นจึงงามไปหมด เพราะมันไม่มีมารยาสาไถย มันเป็นเหตุและผลรวมลงเป็นธรรมชาติ

ไม่มีเพื่อตัวตน ไม่มีเพื่ออีโก้ ไม่มีเพื่อจะเหยียบหัวใคร เพราะสิ่งที่มันเหยียบหัวใคร สิ่งนั้นมันเป็นเรื่องน่าขยะแขยง เราก็เกลียดคนก็เกลียดหนา แล้วเราพยายามทำลายหัวใจของเราแล้ว แล้วมันจะไปเหยียบใครอีก ในเมื่อมันไม่มีเหตุให้ไปเหยียบหัวคน ในเมื่อปฏิบัติไม่ใช่เพื่อเหยียบหัวคน ไม่ใช่ปฏิบัติเพื่อ โง่ ปฏิบัติเพื่อจะจีกัน เห็นไหม ปฏิบัติเพื่อฆ่ากิเลสของเรา เพื่อประโยชน์กับเรา เอวัง